

هر چند که گزارش‌های آماری مشخص از کودک آزاری در مهدهای کودک و پیش‌دبستانی‌ها در دست نیست اما امکان این‌که هر مربی پیش‌دبستانی میزبان کودکی قربانی در کلاس خود باشد دور از ذهن نیست. لذا میزان آگاهی و مهارت مربی، چه به لحاظ شناسایی و چه به لحاظ نحوه مواجهه با این کودکان و اولیای آن‌ها بسیار حیاتی است. بر خلاف آنچه عموماً تصور می‌شود، کودک آزاران لزوماً افرادی غریبه نیستند. بیشتر موارد کودک آزاری از سوی افراد آشنا و بزرگسالان نزدیک به کودک مانند پدر و مادر، افراد فامیل، معلمان یا آشنایان خانوادگی انجام می‌شود. برخی اولیا با تصور اینکه روش تنبیهی که علیه کودک خود در پیش می‌گیرند تنها روش تربیتی مؤثر است، گاه ناخواسته آسیب‌هایی جبران‌ناپذیر را متوجه فرزند خود می‌سازند. از این‌رو، آموزش در این زمینه به خانواده‌ها امری ضروری است. هم‌چنین، هم‌مربی و هم‌والدین باید بیاموزند که برای جلوگیری از سوءاستفاده افراد سودجو و اشخاص منحرف از کودک و اعمال هرگونه خشونت علیه او باید آگاهی‌هایی مفید به نحو مقتضی در اختیار کودک قرار گیرد و با روشنگری‌های به موقع، از جمله آشنا کردن کودک با حقوق خود در چارچوب پیمان‌نامه جهانی حقوق کودک و معرفی مراکز مداخله‌گر و حمایتی در زمینه کودک آزاری مانند نیروی انتظامی (۱۱۰)، اورژانس اجتماعی سازمان بهزیستی (۱۲۳)، و صدای یارا (۴۲۱۵۲)، آنان را نسبت به تهدیدها و خطراتی که در کمینشان است،

مستندات تاریخی در خصوص پیشینه کودک آزاری به سال ۱۸۹۸ و مادر بزرگی از ایالت ویرجینیا برمی‌گردد که نوه ۱۵ ماهه‌اش در اثر شدت ضربات مادر در آغوش او جان سپرد. این مادر بزرگ اولین کسی بود که برای یادآوری کبودی‌های بدن نوه‌اش با نصب روبان آبی بر ماشین خود اعتراضش را به این پدیده شوم ابراز کرد و برای آگاهی‌رساندن به مردم و تأکید بر لزوم برنامه‌های پیشگیری از کودک آزاری اولین گام‌ها را برداشت.

کودک آزاری پدیده‌ای پیچیده و مانند هر آسیب اجتماعی دیگر، چند وجهی و ناشی از عوامل زیستی، روانی، اجتماعی، و معنوی بوده که رد پای آن در اکثر قریب به اتفاق آمارهای جهانی دنیا مشهود است. آزار کودکان و اعمال خشونت نسبت به آن‌ها مخصوص جامعه و طبقه‌ای خاص نیست و امروزه تمامی کشورها به نحوی با آن دست به گریبان‌اند. کودکان به دلیل شرایط خاص جسمانی، بیش از دیگران در معرض خشونت و آسیب‌دیدگی قرار داشته و در مقابل از کمترین حمایت‌های حقوقی، اقتصادی، و اجتماعی برخوردارند. سازمان بهداشت جهانی در تعریف این عمل غیرانسانی، آن را رفتاری غیرطبیعی می‌داند که به آزار رساندن به خود و دیگران به لحاظ جسمی، روحی و یا توان منجر شود. طبق گزارش‌های این سازمان، روزانه بیش از ۲۳ کودک در جهان در نتیجه بدرفتاری والدین می‌میرند. پژوهش‌ها نشان می‌دهند افرادی که در کودکی بیش از چهار بار مورد آزار قرار گرفته و آثانی که حتی خود قربانی نبوده ولی شاهد کودک آزاری بوده‌اند، ۱۲ برابر بیش از دیگران با خطر انحرافات اجتماعی روبه‌رو می‌شوند که قاتلان زنجیره‌ای و آزارگران از جمله این افراد هستند. کودکان به شیوه‌های جنسی (هرگونه عمل جنسی بین یک بزرگسال و یک کودک با نیت لذت جنسی)، جسمی (هرگونه آسیب جسمی غیرتصادفی حتی اگر عامل این آسیب مراقبت کننده از کودک بوده و قصد آسیب‌رسانی به کودک را نداشته باشد)، غفلت (فراهم نکردن نیازهای اولیه کودک شامل نیازهای عاطفی، جسمانی و تحصیلی) و روانی (هرگونه نگرش یا رفتار که سلامت روانی یا رشد اجتماعی کودک را به مخاطره اندازد) مورد آزار قرار می‌گیرند. کودک آزاری در ایران تا حدودی ریشه فرهنگی داشته و امری تربیتی تلقی می‌شود. برخی خانواده‌ها هنوز به گونه‌ای سنتی به نقش تنبیه در پرورش کودک معتقدند و چون این امر بنا به ماهیت خود در خفا و پنهان صورت می‌گیرد، آماری دقیق در این زمینه وجود ندارد. بسیاری از والدین صرف نظر از سطح سواد و تمکن مالی ممکن است با بسیاری از انواع کودک آزاری آشنا نباشند. چنان‌که نهادهای متولی حمایت از کودکان حتی محرومیت از تحصیل را در زمره کودک آزاری برمی‌شمارند در حالی که فرهنگ برخی مناطق ایران متوجه این تأکید است که کودک کمک حال معاش و اقتصاد خانواده است؛ بنابراین تحصیل او در اولویت‌های توجه خانواده قرار نمی‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: کودک آزاری، خشونت، اورژانس اجتماعی

سیدغلامرضا فلسفی
کارشناس دفتر تألیف

پدیده کودک آزاری و رسالت مربی پیش‌دبستانی

مطلع و بیدار کرد.

برای این که بتوانید کودک قربانی را شناسایی کنید، به برخی از نشانه‌ها و علامت‌های مربوط به کودک آزاری به شرح زیر اشاره می‌شود.

- رفتارهای ناشی از ترس، منفعل شدن، تمایل به فرار از محیط خانه یا مرکز پیش‌دبستانی و دوری از بزرگسالان

- لکنت زبان، مکیدن انگشت یا خوردن مو، افزایش کابوس‌های شبانه و شب‌اداری

- افسردگی و انزوای طلبی، احساس خستگی یا بی‌حوصلگی مداوم

- تمایلی سیری‌ناپذیر به کسب رفتارهای محبت‌آمیز

- رفتارهای آسیب‌زننده، خودآزاری، تحقیر کردن یا خوار شمردن خود

- معده درد، دردهای شکمی یا سردردهای بدون علت مشخص و کاهش یا افزایش

غیرطبیعی وزن

- و هرگونه جراحت که کودک در مورد آن واقعیت را نگوید.

به‌طور معمول، کودک پیش‌دبستانی مهارت‌های کلامی و ارتباطی لازم را برای توضیح دادن آزار و اذیتی که بر او رفته است ندارد یا ممکن است از درک و خامت اوضاع عاجز باشد.

لذا، باید تغییرات رفتاری کودکان را به دقت مشاهده کرد. اگر براساس نشانه‌های مذکور به این نتیجه رسیدید که کودکی قربانی، پناهجوی کلاس شماسست، اقدامات اولیه

زیر می‌توانند مفید تلقی شوند:

- کودک را به محلی امن و آرام ببرید.

- اطلاعاتی دقیق از چگونگی آزارهایی را که به او رسیده است به نحوی کسب کنید که

او درک کند شما حرف‌هایش را باور دارید.

- آرام باشید و کودک را عصبانی نکنید.

- با دقت به گفته‌های کودک توجه کنید، چرا که شاید در آینده لازم شود

صحبت‌های او را به خاطر آورید.

- برای این که کودک درباره آزارهایی که دیده

است صحبت کند، به او اطمینان دهید

که شما از این که او مشکل خود را

مطرح کرده است خوشحالید

و تصریح نمایید که مشکل

پیش آمده تقصیر او

نیست و به او کمک

می‌کنید تا در آینده

این واقعه به هیچ

وجه تکرار نشود.

- در حضور

کودک از کسی که

آزار را مرتکب شده

است بد نگوئید.

- اگر فکر می‌کنید

کودک می‌خواهد

مطالبی را بگوید اما

به دلیل ترس خودسانسوری

می‌کند، او را تشویق کنید

که سرگذشت خود را به کمک

عروسک، اسباب‌بازی‌های دیگر و یا از

طریق تلفن برایتان نقل کند.

کودک

ممکن است

به این شیوه

راحت‌تر صحبت

کند.

- فوراً به مقامات مسئول

در این زمینه گزارش دهید.

منابع

- خوشای، کتابون؛ کودک‌آزاری، نشر قطره، تهران، ۱۳۸۸.

- صیدی، معصومه؛ در سوگ زندگی، انتشارات شیرازه، تهران، ۱۳۸۶.

- تقوی، اعظم، و فاتحی‌زاده. مریم؛ کودک‌آزاری. انتشارات دانژه، تهران، ۱۳۸۷.

تربیت بدون خشونت (کودک‌آزاری از نظر فقه شیعه) www.unicef.org/iran/fa/cp-farsi.pdf

سازمان بهزیستی کشور

www.behzisti.ir

انجمن حمایت از حقوق کودکان

www.irsprc.org

خانه امن

www.khane-ahm.org